

Handläggare
Lotta Wendel, universitetslektor
Institutionen för kriminologi
lotta.wendel@mau.se

Yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra bilagda yttrande. Det har formulerats efter samråd med dokumentärfilmaren Fredrik Gertten, hedersdoktor vid Malmö universitet, som 2009 blev föremål för en munkavleprocess driven av företaget Dole.

Yttrande

Malmö universitet ser positivt på såväl förslaget till direktiv som kommissionens rekommendation (EU) 2022/758.

Munkavleprocesser (SLAPPs)¹ är ett kraftigt ökande, men ofta underrapporterat, hot mot yttrandefriheten, den offentliga debatten och den fria opinionsbildningen. I en undersökning av The Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE) i samverkan med juridiska fakulteten i Amsterdam identifierades 570 munkavleprocesser i Europa mellan 2010 och 2021. Merparten av fallen drevs under de tre senare åren.²

---

¹ Pring G. and Canan P. (1988). *Strategic Lawsuits Against Public Participation*. 35 Soc. PROBS. 506.

² The Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE). (mars 2022). *Shutting Down Criticism: How Slapps Threaten European Democracy*.
<https://static1.squarespace.com/static/5f2901e7c623033e2122f326/t/6231bde2b871>

Det är framförallt journalister som drabbas (34,2%) men även akademiker märks bland de som utsätts.³ Ett av fallen rör den svenske medborgaren Tasneem Khalil, journalist och tidigare student vid Malmö universitet. I oktober 2021 polisanmälades han i Sverige av politiska ledare i Bangladesh, efter att ha publicerat kritiska inlägg på sociala media om myndighetsföreträdare i Bangladesh och deras hantering av pandemin.⁴

Munkavleprocesser förekommer alltså över hela Europa, även i Sverige. De har en avsevärd negativ påverkan på enskildas rättssäkerhet och möjligheter att utöva sina grundläggande mänskliga rättigheter. I förlängningen riskeras också allmänhetens tillgång till information och tillit till att rättssystemet erbjuder skydd när enskilda utnyttjar sin yttrandefrihet på ett sätt som misshagar inflytelserika individer och organisationer. Munkavleprocesserna är gränsöverskridande till sin karaktär och därför är direktivet en lämplig övergripande regleringsmodell, i strävan mot en harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning.

Utmaningen är självfallet att hitta en modell som inte begränsar enskildas och organisationers faktiska tillgång till rättslig prövning. Men förslaget till direktiv balanserar väl mellan detta mål å ena sidan och behovet av en snabb reaktion gentemot uppenbart ogrundande rättsprocesser å den andra.

Drabbades möjligheter att ansöka om tidigt avvisande innebär ett grundläggande skydd mot långvariga processer. Garantier för rättegångskostnader och eventuellt skadestånd innebär ett visst ekonomiskt skydd. Möjligheten för tredjepartsintervention är lämplig eftersom de frågor som behandlas i munkavleprocesser har principiella konsekvenser som rör långt flera än parterna. Tredjepartsintervention kan också till en del utjämna det ojämlika styrkeförhållande som annars kännetecknar munkavleprocesser. Eftersom käranden i dessa mål ofta ägnar sig åt forum-shopping är det skydd mot domar i tredjeländer, som föreslås i direktivets kapitel V, viktigt för att säkerställa ett visst skydd även gentemot munkavleprocesser som drivits utanför EU. Malmö universitet välkomnar de förändringar av rättegångsreglerna som påkallas av direktivet.

I remissmissivet efterfrågas enbart yttrande avseende direktivet. Malmö universitet vill emellertid även framhålla vikten av att även innehållet i kommissionens rekommendation (EU) 2022/758 övervägs grundligt. Rekommendationen innehåller viktiga förslag som på ett bredare sätt tillgodoser behoven bland de enskilda som utsätts för munkavleprocesser. Fredrik Gerttens fall visar att enskilda

---

[11480858c6aa/1647427074081/CASE+Report+on+SLAPPs+in+Europe.pdf](https://www.the-case.eu/testimonials).

Se även SWD(2022) 117, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT.

³ CASE: Testimonial page. <https://www.the-case.eu/testimonials>.

⁴ CASE: European SLAPP Cases. <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1-yVc4jceEDR8KBstTGjtWEQsrabgucZJtLBqNRMbjnQ/edit#gid=1353688270>.

kan försättas i en besvärlig situation redan innan en formell munkavleprocess har inletts.

Gerttens dokumentärfilm *Bananas!** beskriver en konflikt mellan företaget Dole och arbetare på bananplantage i Nicaragua, som blivit sterila och skadats på andra sätt efter att ha kommit i kontakt med kemiska bekämpningsmedel på sitt arbete. Dole hotade med rättsliga åtgärder i Kalifornien efter att filmen visats på en filmfestival i Los Angeles i juni 2009. I denna delstat fanns redan då anti-SLAPP-reglering, men trots detta var enbart hotet om en stämning tillräckligt för att orsaka avsevärd skada. Gerttens film förlorade sponsorer och sin plats i filmfestivalens tävlingssektion. Förhandlingar med Dole och samarbetspartners krävde att advokat anlätades. Sammantaget innebar enbart hotet om en stämning omfattande merarbete och avsevärda kostnader.

Forskning om munkavleprocesser visar att skadorna inte enbart är ekonomiska för de som drabbas. Det tar också tid och energi att bemöta angrepp, förbereda inlagor och kontakta parter och berörda myndigheter. Dokumentation ska produceras och rekonstrueras för händelser som kan ligga långt tillbaka i tiden. Arbetet medför såväl mental som känslomässig stress. I värsta fall drabbas enskilda, närstående och samarbetspartners av hot och våld. Många som utsatts för munkavleprocesser beskriver allt som omger angreppet som mera krävande och emotionellt pressande än den faktiska rättsprocessen.⁵

Kommissionens rekommendation angående bland annat utbildningsinsatser och vägledning är väldigt betydelsefulla i detta sammanhang. Det är även de samordningsinstanser mellan bland annat brottsbekämpande myndigheter och representanter för journalister, akademiker, människorättsaktivister etc, som föreslås i rekommendationen. Samordningsinstanserna kan erbjuda viktigt stöd. De bör arbeta i nära samverkan med brottsofferorganisationer och även jurister bör knytas till organisationen.

Med vänlig hälsning

Lotta Wendel
Fil dr, jur kand.

Kopia
Registrator

---

⁵ CASE (mars 22), se not 2 ovan.